

ACHIM BUCKENMAIER

Studia eksternistyczne „Teologia Ludu Bożego” na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie. Sprawozdanie

POWSTANIE I DOTYCHCZASOWY ROZWÓJ

We wrześniu 2016 r. na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie zostały powołane przez Katedrę Teologii Ludu Bożego dwuletnie studia eksternistyczne „Teologia Ludu Bożego”. Na stronie internetowej Katedry autorzy szczegółowo przedstawiają ów projekt¹. Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie zasadniczych zarysów tych studiów. Powołanie studiów poprzedzone było wieloletnim intensywnym okresem przygotowań, w których wzięło udział około 15 do 20 osób, zwłaszcza teologów, ale także kilku przedstawicieli nauk przyrodniczych i pedagogów. Ta współpraca, kontynuowana w trakcie trwającego toku studiów, cechuje w sposób szczególny ten kierunek i nadaje mu charakterystyczny przebieg. Materiały dydaktyczne napisane przez poszczególnych autorów zostały omówione i zatwierdzone w kompleksowym procesie redakcyjnym. Według wypowiedzi Katedry owa specjalna współpraca jest możliwa, ponieważ autorzy w sposób świadomy stoją na gruncie tradycji katolickiej i są związani ze Wspólnotą Apostolską „Katolicka wspólnota zintegrowana”.

W ten sposób powstała „mała summa” teologii Ludu Bożego, która przedstawia w języku dostępnym współczesnemu człowiekowi istotne treści tej teologii, takie jak rozróżnienie między wiarą biblijną a religiami czy żydowskie korzenie, które trwale odcisnęły piętno na chrześcijaństwie.

Przewodniczący Rady Nowej Ewangelizacji, arcybiskup Rino Fisichella, który w 2008 roku jako ówczesny rektor Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie uczestniczył w tworzeniu Katedry, dostrzega, jak napisał w 2017 roku w liście do Katedry, w studiach eksternistycznych wkład, który „przynosi owoce dla Kościoła i na rzecz dzieła nowej ewangelizacji”. Kardynał Kurt Koch, przewodniczący Papieskiej Rady do spraw Popierania Jedności Chrześcijan, wypowiedział się na temat oferowanego kierunku studiów eksternistycznych tak: „Obrawszy za hasło przewodnie Lud Boży teologia ta spaja różne dyscypliny teologiczne w jedną całość – która wywodzi się z korzeni Izraela. Konsekwentnie podejmuje pytania, które współczesny człowiek stawia wierze i Kościołowi w czasach po Oświeceniu. Fakt, że treści prezentowane są na wysokim poziomie naukowym i jednocześnie zrozumiale sprawia, że ten kierunek studiów staje się interesujący nie tylko dla teologów. Studiowanie danego obszaru teologii on-line – w połączeniu ze zjazdami w Rzymie – to nowość i atrakcyjna możliwość dla osób pracujących zawodowo”.

¹ On-line: www.popolodidio.org.

STUDENCI

Po uruchomieniu pierwszej edycji studiów 2016-2018, na którą nabór wyniósł 30 studentów, jesienią ubiegłego roku rozpoczęła się druga edycja 2017-2019, na którą immatrykulowało się 19 studentów. Formalności związane z immatrykulacją i czesnym (700 euro za semestr) załatwiane są za pośrednictwem Uniwersytetu Laterańskiego. Druga edycja studiów oferuje równoległe kursy w języku niemieckim i angielskim. Tłumaczenie całego materiału dydaktycznego na język angielski zbliża się ku końcowi. Z inspiracji arcybiskupa Stanisława Gądeckiego została stworzona również polska wersja językowa tekstu wprowadzenia. Od września 2018 r. w ofercie znajdują się po raz kolejny dwuletnie studia (4 semestry) w języku niemieckim i angielskim.

Przyjmowani studenci mają już dyplom uniwersytecki z szerokiego zakresu dyscyplin. Istnieje jednak również możliwość podjęcia studiów jako „wolny słuchacz”. Bowiem warunkiem uczestnictwa w programie jest nie tyle posiadanie dyplomu uniwersyteckiego czy tytułu zawodowego, ile gotowość do intensywniejszego zajęcia się kwestiami teologicznymi. Obecni studenci reprezentują przeróżne zawody i pochodzą z wielu stron świata. Rozrzut jest szeroki i sięga od lekarzy w Szwajcarii czy nauczycielki w Hiszpanii, aż po księdza w Tanzanii. Całe spektrum obejmuje przedsiębiorców, nauczycieli, studentów, osoby zajmujące się zawodowo duszpaństwem, mężczyzn przygotowujących się do diakonatu, fizyków, inżynierów i gospodynie domowe. Wszyscy oni studiują i jednocześnie pracują zawodowo. Studia podjęło również kilku emerytów.

Rzym jako lokalizacja okazał się być szczególnie atrakcyjny jako miejsce odbywania trzech zjazdów (trwających każdorazowo trzy dni i organizowanych na początku, w środku i na końcu studiów na Uniwersytecie Laterańskim). Podczas odbywających się w trakcie zjazdów seminariów istnieje wiele okazji do poznania autorów, ale także do zdobycia podstawowej orientacji teologicznej. Okazało się, co było niemalym zaskoczeniem, że komunikacja ze studentami za pośrednictwem platformy edukacyjnej może być jeszcze bardziej intensywna, niż w normalnym toku stacjonarnych zajęć uniwersyteckich. Studenci opracowują każdy skrypt co miesiąc w formie eseju. Przedmiotem kompleksowej i regularnej komunikacji ze wszystkimi studentami są pytania merytoryczne związane z wykładanymi treściami oraz komentarze i oceny. Uzupełnieniem bieżącego zajmowania się treściami nauczania są egzaminy cząstkowe, przeprowadzane każdorazowo na koniec semestru, dwa pisemne (w Rzymie) i dwa ustne (Skype).

PODSTAWY TEOLOGICZNE

Program studiów eksternistycznych obejmuje 24 skrypty, które cechuje świadome podejście interdyscyplinarne, różni się on zatem od podzielonej na poszczególne przedmioty, zróżnicowanej panoramy tradycyjnych dyscyplin teologicznych.

Połączenie wymiaru historycznego, dogmatycznego, egzegetycznego i fundamentalno-teologicznego otwiera nowe spojrzenie na całą teologię.

Oferuje to studentom możliwość poznania w pewnego rodzaju *summie* tego, co jest rdzeniem tradycji judeo-chrześcijańskiej i do dzisiaj silnie działającym imperatywem: „Nieustannie gromadzisz lud swój”, jak wyznaje to Kościół w trzeciej modlitwie eucharystycznej. Skupienie uwagi na „Ludzie Bożym” w perspektywie historii relacji Boga ze światem jest niejako motywem przewodnim całości. Nie stanowi to zawężenia do jakiegoś specjalnego działu teologii. Przeciwnie – następuje przesunięcie w centrum rozważań i refleksji owego historycznie spotykanego i opisanego podmiotu – „Ludu Bożego” – także w historycznej przemianie jego konkretnej postaci. Poszerza to spojrzenie i podaje refleksji wszystko, co wiąże się z Ludem Bożym: jego inicjatora, historyczny proces jego pochodzenia, jego zmienną historię, wzrastające rozumienie tego, co stanowi o jego tożsamości, samoświadomość w relacji do „innych narodów” oraz wyjątkowa misja w świecie.

Przez wszystkie skrypty przewija się również kwestia rozróżnienia. Ludy i narody miały zawsze swych bogów i swą religię; Lud Boży pojawił się w historii z pewnym opóźnieniem. Jaki jest jego profil? Czy tworzy rodzaj niszy dla osób „religijnie muzykalnych”? Czy jest oazą na pustyni, jak to powiedział kiedyś Karl Rahner? Składa się z sieci „synagog prawdy”, które Bóg wzniósł wszędzie na świecie²? Czy jest on „tronem mądrości” – niejako zwielokrotnionym tronem mądrości Bożej, która w Izraelu znalazła miejsce spoczynku i stamtąd rozchodzi się jako Jego Logos i Jego Tora³? W XIX wieku John Henry Newman, w zetknięciu z teorią ewolucji Darwina, myślał podobnie o zadaniu Kościoła, wywodząc go wedle najlepszej tradycji Ojców Kościoła również od Abrahama w Ur Chaladejskim. Dlaczego Izrael nie miałby być „jak inne ludy”? Jak konstytuuje się owa inność? Jak zachowuje on swoją tożsamość? Dlaczego od samego początku nie istnieje jako gotowy twór, lecz poddany jest rozwojowi? Czy istnieje w tym procesie pewna ciągłość i momenty jej załamania? Jak Joseph Ratzinger / papież Benedykt XVI może mówić: „W chrześcijaństwie oświecenie stało się religią, nie będąc już jej rywalem”⁴?

Skrypty i materiały poglądowe to przede wszystkim unikatowa i partykularna historia relacji Izraela z Bogiem, do której dołącza historia Jezusa i wczesnych gmin chrześcijańskich, stanowiąca kontynuację i uniwersalizację. To jedna jedyna historia, ponieważ ma tego samego Sprawcę. Jest ona „kanoniczna” również w tym sensie, że nie da się jej zastąpić przez wedy indyjskie czy sagi germańskie. Bóg Izraela, który stopniowo był rozpoznawany jako Bóg jedyny i uniwersalny,

² Por. Klemens Aleksandryjski, *An Autolykus* II, 14.

³ Por. pochwałę mądrości w Mądrości Syracha 24, 8.11 oraz Iz 2,3.

⁴ Joseph Ratzinger, *Das Christentum – die wahre Religion?*, wykład z dnia 27 listopada 1999 z okazji kolokwium na paryskiej Sorbonie na temat: *2000 ans après quoi?*, w: tenże, *Die Ökologie des Menschen. Die großen Reden des Papstes*, München: Pattloch, 2012, s. 345-363, 351.

„mógł” zstąpić tylko na Synaj, nie zaś na Fudzijamę albo na Olimp – ponieważ tylko Mojżesz mógł Go zidentyfikować jako Boga Abrahama, Izaaka i Jakuba.

Ciągłość Starego i Nowego Testamentu, Izraela i Kościoła stanowi zatem myśl przewodnią, która przewija się przez wszystkie skrypty: ciągłość jednej historii relacji Boga z Izraelem i Kościołem począwszy od Abrahama; wynikająca stąd jedność Starego i Nowego Testamentu i trwałe zakorzenienie Kościoła w Izraelu. I to, mimo że „Lud Boży” nie istnieje jako jeden ani faktycznie, ani w postrzeganiu, ani w świadomości tych, którzy do niego należą, lecz aż po dzień dzisiejszy podzielony jest przez praszizmę na żydów i chrześcijan. Wobec tej schizmy późniejsze podziały Kościoła z roku 1054 i 1517 oraz wszystkie dalsze są mniej ważne. Więź (*vinculum*), która nierozzerwanie łączy Izrael i Kościół, Stary i Nowy Testament, jest niejako fundamentem poszczególnych skryptów; gdyż jedynie mając przed oczyma tę zespoloną konstelację można zgłębić tajemnicę Kościoła, jak mówi Sobór Watykański II.

PERSPEKTYWA DUSZPASTERSKA

W skryptach obecne są pytania nieochrzczonych i „ochrzczonych pogan”, czyli przede wszystkim pytania ludzi współczesnych z ich światopoglądem. Wielu z nich ukształtowanych jest przez procesy sekularyzacyjne i indywidualizację. Jako poświeceniowcy świadomie oddalają się oni coraz bardziej od tradycji Kościoła i od wszystkiego, co rości sobie prawo do bycia „nie z nas” i nie „ręką ludzką uczynione”.

Metodologicznie program studiów wychodzi zatem od punktu centralnego i kieruje się niejako ku „dziedzińcowi pogan” w sensie, w jakim pojmował ów dziedziniec papież Benedykt XVI, obwołując rok 2012 rokiem wiary. Niniejszy kierunek studiów stanowi zatem teologiczny fundament duszpasterstwa, próbując przerzucić pomost nad przepaścią między teologią jako nauką a praktyką duszpasterską. „Mowa o Bogu” (*teo-logia*) jest przede wszystkim wtedy „pastoralna”, kiedy wyraźnie pokazuje „duszpasterski plan” Boga: zgromadzenie swego ludu. Skrypty pragną ułatwić zrozumienie tego „Bożego zamysłu”, w kształcie, w jakim można go odczytać z historii Objawienia. Tym samym podejmują świadomie głębokie pragnienie papieża Jana Pawła II, które sformułował w 2001 roku w swojej programowej encyklice *Novo millennio ineunte* w taki oto sposób: „Czynić Kościół domem i szkołą komunii: oto wielkie wyzwanie, jakie czeka nas w rozpoczynającym się tysiącleciu, jeśli chcemy pozostać wierni Bożemu zamysłowi, a jednocześnie odpowiedzieć na najgłębsze oczekiwania świata”⁵.

Tłumaczenie: Joanna Kubaszczyk

⁵ Papież Jan Paweł II, *Novo Millennio Ineunte*, Nr 43.